

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. 1

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου 2

πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. 3

Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³

ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, 4

καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ εἰς ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ 5

ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται,⁸

καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ⁹ ποταμῷ¹⁰ ὑπ' αὐτοῦ,

ἐξομολογούμενοι¹¹ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος 6

τρίχας¹² καμήλου,¹³ καὶ ζώνην¹⁴ δερματίνην¹⁵ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁶ αὐτοῦ,

καὶ ἐσθίων ἀκρίδας¹⁷ καὶ μέλι¹⁸ ἄγριον.¹⁹ Καὶ ἐκήρυσεν, λέγων, 7

Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύψας²⁰

λῦσαι τὸν ἱμάντα²¹ τῶν ὑποδημάτων²² αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς 8

ἐν ὕδατι: αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοἶα, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁰ ποταμός, οῦ, ὁ, river, stream. ¹¹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹³ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁴ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁵ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁶ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁷ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ¹⁸ μέλι, ιτος, τό, honey. ¹⁹ ἄγριος, wild, savage. ²⁰ κύπτω, bow down, stoop. ²¹ ἱμᾶς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ²² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ¹ τῆς 9
 Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.² Καὶ εὐθέως 10
 ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους³ τοὺς οὐρανούς, καὶ τὸ
 πνεῦμα ὡσεὶ⁴ περιστεράν⁵ καταβαῖνον ἐπ’ αὐτόν: καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ 11
 τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.⁶

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτόν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ 12
 ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁷ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν
 μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 14
 κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων ὅτι 15
 Πεπλήρωται ὁ καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ: μετανοεῖτε,
 καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ 16
 Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον⁹
 ἐν τῇ θαλάσσῃ: ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε¹¹ 17
 ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἄλιεῖς¹⁰ ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως 18
 ἀφέντες τὰ δίκτυα¹² αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς¹³ ἐκεῖθεν 19

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ³ σχίζω, split, separate. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹³ προβαίνω, go forward, advance.

ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως 20
 ἐκάλεσεν αὐτούς: καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον¹ ἐν τῷ
 πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν⁴ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
 Καὶ εἰσπορεύονται⁵ εἰς Καπερναοῦμ:⁶ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν 21
 εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁷ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: 22
 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. 23
 Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ
 ἀνέκραξεν,⁸ λέγων, Ἔα,⁹ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁰ Ἦλθες 24
 ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ 25
 ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹¹ καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹² 26
 αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ
 αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹³ πάντες, ὥστε συζητεῖν¹⁴ πρὸς ἑαυτούς, 27
 λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν
 καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹⁵ καὶ ὑπακούουσιν¹⁶
 αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή¹⁷ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον¹⁸ τῆς 28
 Γαλιλαίας.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ ἔα, ah! ha! ¹⁰ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹¹ φιμώω, muzzle, silence. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ θαμβέω, amaze. ¹⁴ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁷ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ¹⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος 29

καὶ Ἀνδρέου,¹ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερά² Σίμωνος 30

κατέκειτο³ πυρέσσουσα,⁴ καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς· καὶ 31

προσελθὼν ἤγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν

αὐτὴν ὁ πυρετὸς⁵ εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Ὅψις⁶ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ⁷ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς 32

κακῶς⁸ ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους·⁹ καὶ ἡ πόλις ὅλη 33

ἐπισυννηγμένη¹⁰ ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς⁸ 34

ἔχοντας ποικίλαις¹¹ νόσοις,¹² καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ

ἤφιε· λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Καὶ πρωῒ¹³ ἔννυχον¹⁴ λίαν¹⁵ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον 35

τόπον, κακεῖ¹⁶ προσήύχετο. Καὶ κατεδίωξαν¹⁷ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' 36

αὐτοῦ· καὶ εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε ζητοῦσιν. Καὶ 37

λέγει αὐτοῖς, Ἀγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,¹⁸ ἵνα καὶ ἐκεῖ

κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελέγηθθα. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς 39

συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ³ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁵ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁶ ὥψιος, late. ⁷ ἔδυ, enter, set. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ ποικίλος, varied, manifold. ¹² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹³ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁴ ἔννυχος, by night, at night. ¹⁵ λίαν, greatly, very. ¹⁶ κακεῖ, and there. ¹⁷ καταδιώκω, pursue closely, hunt. ¹⁸ κωμόπολις, εως, ἡ, market town, country town.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,¹ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν² αὐτόν, 40

καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 41

σπλαγχνισθεὶς,³ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,

Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ 42

λέπρα,⁵ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ ἐμβριμησάμενος⁶ αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν 43

αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἶπης· ἀλλ' ὑπάγε, σεαυτὸν 44

δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ⁷ σου ἃ προσέταξεν

Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ 45

καὶ διαφημίζειν¹⁰ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι¹¹ αὐτὸν δύνασθαι φανερώς¹²

εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς

αὐτὸν πανταχόθεν.¹³

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ¹⁴ δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς 2

οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι¹¹ χωρεῖν¹⁵ 2

μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται 3

πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν¹⁶ φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ 4

δυνάμενοι προσεγγίσει¹⁷ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν¹⁸ τὴν

στέγην¹⁹ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες²⁰ χαλῶσιν²¹ τὸν κράββατον²² ἐφ' ᾧ ὁ

¹ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁷ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ μηκέτι, no longer. ¹² φανερώς, openly, publicly. ¹³ πανταχόθεν, from all sides. ¹⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵ χωρέω, make room for, hold. ¹⁶ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁷ προσεγγίζω, approach. ¹⁸ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ¹⁹ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²⁰ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ²¹ χαλᾶω, slacken, let down. ²² κράβαττος, ου, ὁ, mattress, pallet.

παραλυτικὸς¹ κατέκειτο.² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ 5
 παραλυτικῷ,¹ Τέκνον, ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ τινες 6
 τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι³ ἐν ταῖς καρδίαις
 αὐτῶν, Τί οὕτως οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;⁴ Τίς δύναται ἀφιέναι 7
 ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι 8
 αὐτοῦ ὅτι οὕτως⁵ αὐτοὶ διαλογίζονται³ ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί
 ταῦτα διαλογίζεσθε³ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,⁶ 9
 εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,¹ Ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι,
 καὶ ἄρον σου τὸν κράββατον,⁷ καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι 10
 ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει
 τῷ παραλυτικῷ¹ – Σοὶ λέγω, ἔγεραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν⁷ σου, καὶ 11
 ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον,⁷ 12
 ἐξῆλθεν ἐναντίον⁸ πάντων: ὥστε ἐξίστασθαι⁹ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν
 θεόν, λέγοντας ὅτι Οὐδέποτε¹⁰ οὕτως εἶδομεν.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς 13
 αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων¹¹ εἶδεν Λευὶ¹² τὸν τοῦ 14
 Ἀλφαίου¹³ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹⁴ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
 Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι² 15

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² κατέκειμαι, lie down, lie sick. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁵ οὕτως, thus, so. ⁶ εὐκοπώτερον, easier. ⁷ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁸ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed.

¹⁰ οὐδέποτε, never. ¹¹ παράγω, pass by, depart. ¹² Λευίς, ὁ, Levi. ¹³ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office.

αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι¹ καὶ ἁμαρτωλοὶ
 συνανέκειντο² τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ
 ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες 16
 αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν¹ καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς
 μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν¹ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ
 πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ 17
 ἰσχύοντες ἰατροῦ,³ ἀλλ' οἱ κακῶς⁴ ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι
 δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁵

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες·⁶ καὶ 18
 ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
 Φαρισαίων νηστεύουσιν,⁶ οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν; Καὶ εἶπεν 19
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,⁷ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁸
 μετ' αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν;⁶ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν
 νυμφίον,⁸ οὐ δύνανται νηστεύειν;⁶ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁹ 20
 ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁸ καὶ τότε νηστεύσουσιν⁶ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 21
 Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα¹⁰ ῥάκους¹¹ ἀγνάφου¹² ἐπιρράπτει¹³ ἐπὶ ἱματίῳ
 παλαιῷ·¹⁴ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹⁵ αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ,¹⁴
 καὶ χεῖρον¹⁶ σχίσμα¹⁷ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹⁸ εἰς ἀσκοῦς¹⁹ 22

¹ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² συνανέκειμαι, recline at table with. ³ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁶ νηστεύω, fast. ⁷ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁸ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁹ ἀπαίρω, take away, depart. ¹⁰ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹¹ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ¹² ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹³ ἐπιρράπτω, sew on. ¹⁴ παλαιός, old, ancient. ¹⁵ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁶ χεῖρων, worse. ¹⁷ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁸ νέος, new, young. ¹⁹ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin.

παλαιούς·¹ εἰ δὲ μή, ῥήσσει² ὁ οἶνος ὁ νέος³ τοὺς ἀσκούς,⁴ καὶ ὁ οἶνος
ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ⁴ ἀπολούνται· ἀλλὰ οἶνον νέον³ εἰς ἀσκούς⁴ καινοὺς
βλητέον.⁵

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι⁶ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων,⁷ ²³
καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες⁸ τοὺς στάχυν.⁹ ²⁴
Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἰδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ
ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε¹⁰ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν ²⁵
Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν¹¹ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς ²⁶
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς
ἄρτους τῆς προθέσεως¹² ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς
ιερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὓσιν; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ ²⁷
σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον·
ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. ²⁸

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ³
ἐξηραμμένην¹³ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν¹⁴ αὐτὸν εἰ τοῖς ²
σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁵ αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ ³
ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην¹³ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἐγείραι εἰς τὸ μέσον. ⁴

¹ παλαιός, old, ancient. ² ῥήγνυμι, break apart, throw down. ³ νέος, new, young. ⁴ ἀσκός, οὖ, ὅ, leather bottle, wineskin. ⁵ βλητέος, must be put, that ought to be put. ⁶ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁷ σπόριμος, grain field, sown. ⁸ τίλλω, pluck, pick. ⁹ στάχυς, υος, ὅ, Stachys, head of grain. ¹⁰ οὐδέποτε, never. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹³ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁴ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁵ κατηγορέω, accuse, charge.

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι¹ ἢ
κακοποιῆσαι;² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ δὲ ἐσιώπων.³ Καὶ 5
περιβλεψάμενος⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος⁵ ἐπὶ τῇ πωρώσει⁶
τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. Καὶ
ἐξέτεινεν,⁷ καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς⁹ ὡς ἡ ἄλλη. Καὶ 6
ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν¹⁰ συμβούλιον¹¹
ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς 7
ἀνεχώρησεν¹² μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ
πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, 8
καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,¹³ καὶ πέραν¹⁴ τοῦ
Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹⁶ καὶ Σιδῶνα,¹⁷ πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες
ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα 9
πλοιάριον¹⁸ προσκαρτερῇ¹⁹ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν²⁰
αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν²¹ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ 10
ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.²² Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν 11
αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν²³ αὐτῷ, καὶ ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν²⁴ αὐτόν 12
ποιήσωσιν.

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² κακοποιέω, do evil, harm. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ⁶ πώρωσις, εως, ἡ, hardness, obstinancy. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ Ἑρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹³ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁷ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹⁸ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁹ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ²⁰ θλίβω, press, oppress. ²¹ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ²² μάστιξ, ιγος, ἡ, whip, scourge. ²³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁴ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ 13
 ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ 14
 ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς 15
 νόσους,¹ καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα 16
 Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,² καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν 17
 τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,³ ὃ ἐστίν, Υἱοὶ
 Βροντῆς·⁴ καὶ Ἀνδρέαν,⁵ καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον,⁶ καὶ 18
 Ματθαῖον,⁷ καὶ Θωμᾶν,⁸ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,⁹ καὶ
 Θαδδαῖον,¹⁰ καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,¹¹ καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹² ὃς 19
 καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι 20
 αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον 21
 κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹³ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ 22
 Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοῦλ¹⁴ ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ
 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος 23
 αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν
 ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹⁵ οὐ δύναται 24
 σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹⁵ οὐ 25

¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ Βοανεργές, Boanerges. ⁴ βροντή, ους, ἡ, thunder. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁶ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁷ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁸ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁹ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁰ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹¹ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁴ Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁵ μερίζω, divide, part.

δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν 26

καὶ μεμέρισται,¹ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. Οὐδεὶς δύναται 27

τὰ σκευή² τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,³ ἐὰν

μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δῇσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.³ 28

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα⁴ τοῖς υἱοῖς τῶν

ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι⁵ ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν: ὅς δ' ἂν 29

βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν⁶ εἰς τὸν αἰῶνα,

ἀλλ' ἐνοχός⁷ ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον 30

ἔχει.

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες ἀπέστειλαν 31

πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν: εἶπον δὲ 32

αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω

ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ 33

ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος⁸ κύκλῳ⁹ τοὺς περὶ αὐτόν 34

καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ ἂν 35

ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ

μήτηρ ἐστίν.

¹ μερίζω, divide, part. ² σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ³ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁴ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁶ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁷ ἐνοχος, involved in, liable. ⁸ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁹ κύκλος, ου, ὁ, circle.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη πρὸς 4
αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ
θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ 2
ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ
αὐτοῦ, Ἀκούετε· ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν 3
τῷ σπεῖρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ
κατέφαγεν³ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες,⁴ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν 5
πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁶ γῆς· ἡλίου δὲ 6
ἀνατείλαντος⁷ ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ ἐξηράνθη.¹⁰ Καὶ 7
ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι,¹¹ καὶ
συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν 8
γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,¹³ καὶ
ἔφερον ἐν τριάκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἐξήκοντα,¹⁵ καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁶ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ 9
ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,¹⁷ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς 10
δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὸ 11
μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν παραβολαῖς
τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ 12

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρῶδης, rocky, stony. ⁵ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁷ καταμόνας, alone, apart.

ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν: μήποτε ἐπιστρέψωσιν, καὶ
 ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.¹ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τὴν 13
 παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ 14
 σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου 15
 σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ
 αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν 16
 ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη² σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον,
 εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν³ ἐν 17
 ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί⁴ εἰσιν: εἴτα⁵ γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁶
 διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς 18
 ἀκάνθας⁷ σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι⁸ τοῦ 19
 αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη⁹ τοῦ πλούτου,¹⁰ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ
 ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι¹¹ συμπνίγουσιν¹² τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹³
 γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες 20
 ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται,¹⁴ καὶ καρποφοροῦσιν,¹⁵ ἐν
 τριάκοντα,¹⁶ καὶ ἐν ἑξήκοντα,¹⁷ καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁸

¹ ἁμαρτήμα, τος, τό, sin, fault. ² πετρώδης, rocky, stony. ³ ῥίζα, ἡ, ῥ, root, that which grows from the root. ⁴ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁵ εἴτα, then, thereafter. ⁶ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁷ ἀκανθα, ἡ, ῥ, thorn, thorn bush. ⁸ μέριμνα, ἡ, ῥ, care, anxiety. ⁹ ἀπάτη, ἡ, ῥ, deceit, deceitfulness. ¹⁰ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁴ παραδέχομαι, receive, accept. ¹⁵ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁸ ἑκατόν, hundred, 100.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹ ὁ λύχνος² ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον³ τεθῇ ἢ 21
 ὑπὸ τὴν κλίνην;⁴ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν⁵ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστίν τι 22
 κρυπτόν,⁶ ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ: οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,⁷ ἀλλ' ἵνα εἰς
 φανερόν⁸ ἔλθῃ. Εἰ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, 23
 Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ⁹ μετρεῖτε¹⁰ μετρηθήσεται¹⁰ ὑμῖν, καὶ
 προστεθήσεται¹¹ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ: 25
 καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν 26
 σπόρον¹² ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ¹³ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, 27
 καὶ ὁ σπόρος¹² βλαστάνῃ¹⁴ καὶ μηκύνῃται¹⁵ ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. 28
 Αὐτομάτῃ¹⁶ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,¹⁷ πρῶτον χόρτον,¹⁸ εἶτα¹⁹ στάχυν,²⁰
 εἶτα¹⁹ πλήρη²¹ σίτον²² ἐν τῷ στάχυϊ.²⁰ Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ καρπός, 29
 εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,²³ ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.²⁴

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν²⁵ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ 30
 παραβολῇ παραβάλωμεν²⁶ αὐτήν; Ὡς κόκκον²⁷ σινάπεως,²⁸ ὃς, ὅταν 31
 σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν ἐπὶ

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁰ μετρέω, measure, estimate. ¹¹ προστίθμι, add, add to. ¹² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁵ μηκύνω, lengthen, grow. ¹⁶ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁹ εἶτα, then, thereafter. ²⁰ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²¹ πλήρης, full. ²² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²³ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ²⁴ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ²⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ²⁶ παραβάλλω, arrive, cross over. ²⁷ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ²⁸ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard.

τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων¹ 32

μεΐζων, καὶ ποιεῖ κλάδους² μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν³

αὐτοῦ τὰ πετεινὰ⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.⁵ Καὶ τοιαύταις 33

παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν·

χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς 34

αὐτοῦ ἐπέλυνεν⁶ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας⁷ γενομένης, Διέλθωμεν εἰς τὸ 35

πέραν.⁸ Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ 36

πλοίῳ. Καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια⁹ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαῖλαψ¹⁰ 37

ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα¹¹ ἐπέβαλλεν¹² εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ

ἤδη γεμίζεσθαι.¹³ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ¹⁴ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον¹⁵ 38

καθεύδων·¹⁶ καὶ διεγείρουσιν¹⁷ αὐτόν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε,

οὐ μέλει¹⁸ σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς¹⁷ ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, 39

καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ, Σιώπα,¹⁹ πεφίμωσο.²⁰ Καὶ ἐκόπασεν²¹ ὁ ἄνεμος,

καὶ ἐγένετο γαλήνῃ²² μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοὶ²³ ἐστε οὕτως;²⁴ 40

Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς 41

ἀλλήλους, Τίς ἄρα²⁵ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα

¹ λαχάνον, ου, τό, garden herb, vegetable. ² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατασκηνοῶ, cause to dwell, settle. ⁶ ἐπιλύω, explain, settle. ⁷ ὁψιος, late. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁰ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ¹¹ κύμα, τος, τό, wave. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ γεμίζω, fill, load. ¹⁴ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ¹⁵ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ¹⁶ καθεύδω, sleep. ¹⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁸ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁹ σιωπάω, be silent, keep silence. ²⁰ φιμόω, muzzle, silence. ²¹ κοπάζω, stop, abate. ²² γαλήνη, ης, ἡ, calm. ²³ δειλός, cowardly, timid. ²⁴ οὕτως, thus, so. ²⁵ ἄρα, so? (introduces a question).

ὑπακούουσιν¹ αὐτῷ;

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν² τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν.³ **5**

Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν⁴ αὐτῷ ἐκ τῶν

μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν⁵ εἶχεν **3**

ἐν τοῖς μνήμασιν:⁶ καὶ οὐτε ἀλύσεσιν⁷ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ **4**

τὸ αὐτὸν πολλάκις⁸ πέδαις⁹ καὶ ἀλύσεσιν⁷ δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹⁰

ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις,⁷ καὶ τὰς πέδας⁹ συντετρίφθαι:¹¹ καὶ οὐδεὶς αὐτὸν

ἴσχυεν δαμάσαι:¹² καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς ὄρεσιν **5**

καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν⁶ ἦν κρᾶζων καὶ κατακόπτων¹³ ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν **6**

δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,¹⁴ ἔδραμεν¹⁵ καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ **7**

κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ

ὑψίστου;¹⁶ Ὁρκίζω¹⁷ σε τὸν θεόν, μὴ με βασανίσῃς.¹⁸ Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ, **8**

Ἐξέλθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα **9**

αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεὼν¹⁹ ὀνομά μοι, ὅτι

πολλοὶ ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ **10**

ἔξω τῆς χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη²⁰ χοίρων²¹ μεγάλη **11**

βοσκομένη:²² καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,²³ λέγοντες, **12**

Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,²¹ ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ **13**

¹ ὑπακούω, obey, listen. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁴ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁵ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ⁶ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁷ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁰ διασπάω, tear apart, burst. ¹¹ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹² δαμάζω, tame, subdue. ¹³ κατακόπτω, lacereate, cut. ¹⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁵ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁶ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁷ ὀρκίζω, adjure, implore. ¹⁸ βασανίζω, torment, torture. ¹⁹ λεγεών, ὤνος, ἡ, legion, very large number. ²⁰ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²¹ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²² βόσκω, feed. ²³ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit.

ἐπέτρεψεν¹ αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·² καὶ ὥρμησεν³ ἡ ἀγέλη⁴ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁵ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι·⁶ καὶ ἐπνίγοντο⁷ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες⁸ τοὺς χοίρους² ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν⁹ εἰς 14 τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός· 15 καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹⁰ καθήμενον καὶ ἱματισμένον¹¹ καὶ σωφρονούντα,¹² τὸν ἐσχηκότα τὸν Λεγεῶνα·¹³ καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγῆσαντο¹⁴ δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς 16 ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹⁰ καὶ περὶ τῶν χοίρων.² Καὶ ἤρξαντο 17 παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁵ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος¹⁶ 18 αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς,¹⁰ ἵνα ᾗ μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς τὸν 19 οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγγειλον⁹ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν, καὶ ἡλέησέν σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ 20 Δεκαπόλει¹⁷ ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος¹⁸ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,¹⁹ 21 συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδού, 22 ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων,²⁰ ὀνόματι Ἰάειρος,²¹ καὶ ἰδὼν αὐτόν,

¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ² χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ³ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁴ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁵ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ⁶ δισχίλιοι, two thousand, 2000. ⁷ πνίγω, choke, strangle. ⁸ βόσκω, feed. ⁹ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ ἱματίζω, dress, clothe. ¹² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹³ λεγεών, ὤνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁴ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁶ ἐμβαίνω, embark. ¹⁷ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁸ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁰ ἀρχισυναγωγός, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ²¹ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus.

πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, λέγων ὅτι 23

Τὸ θυγάτριόν¹ μου ἐσχάτως² ἔχει: ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας,
ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ: καὶ ἠκολούθει αὐτῷ 24
ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον³ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει⁴ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ 25
πολλῶν ἰατρῶν,⁵ καὶ δαπανήσασα⁶ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ μηδὲν
ὠφεληθεῖσα,⁷ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον⁸ ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ 27
Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν,⁹ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: ἔλεγεν 28
γὰρ ὅτι Κἂν¹⁰ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως 29
ἐξηράνθη¹¹ ἡ πηγὴ¹² τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται
ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹³ Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγινούς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ 30
αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου
ἤψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν 31
ὄχλον συνθλίβοντά³ σε, καὶ λέγεις, Τίς μου ἤψατο; Καὶ περιεβλέπετο¹⁴ 32
ιδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα,¹⁵ 33
εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν¹⁶ αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ
πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν 34
σε: ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιής¹⁷ ἀπὸ τῆς μάστιγός¹³ σου.

¹ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ² ἐσχάτως, finally, at the extremity. ³ συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁴ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁵ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁶ δαπανᾶω, spend, spend freely. ⁷ ὠφελέω, profit, help. ⁸ χείρων, worse. ⁹ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁰ κἂν, and if, even if. ¹¹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹² πηγὴ, ἡ, spring, fountain. ¹³ μάστιξ, ἡ, whip, scourge. ¹⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁵ τρέμω, tremble, am afraid. ¹⁶ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁷ ὑγιής, whole, healthy.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,¹ λέγοντες ὅτι Ἡ 35
 θυγάτηρ σου ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις² τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 36
 εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ,¹ Μὴ
 φοβοῦ· μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφήκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,³ 37
 εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ 38
 ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,¹ καὶ θεωρεῖ θόρυβον,⁴
 κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας⁵ πολλά. Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί 39
 θορυβεῖσθε⁶ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.⁷ 40
 Καὶ κατεγέλων⁸ αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν
 πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ
 εἰσπορεύεται⁹ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.¹⁰ Καὶ κρατήσας τῆς 41
 χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,¹¹ κοῦμι.¹² ὃ ἐστίν
 μεθερμηνεούμενον,¹³ Τὸ κοράσιον,¹⁴ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ εὐθέως 42
 ἀνέστη τὸ κοράσιον¹⁴ καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα· καὶ
 ἐξέστησαν¹⁵ ἐκστάσει¹⁶ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο¹⁷ αὐτοῖς πολλὰ ἵνα 43
 μηδεὶς γνῶ τοῦτο· καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

¹ ἀρχισυναγώγος, ου, ό, ruler of a synagogue. ² σκύλλω, trouble, bother. ³ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ⁴ θόρυβος, ου, ό, uproar, riot. ⁵ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ⁶ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁷ καθεύδω, sleep. ⁸ καταγέλαω, deride, ridicule. ⁹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ ταλιθά, little girl. ¹² κοῦμι, arise. ¹³ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁴ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁵ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁶ ἐκστασις, εως, ή, bewilderment, ecstasy. ¹⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα¹ αὐτοῦ: καὶ ἀκολουθοῦσιν **6**
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ **2**
 συναγωγῇ διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο,² λέγοντες,
 Πόθεν τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις
 τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,³ ὁ **3**
 υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ⁴ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος;
 Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν
 αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁵ εἰ **4**
 μὴ ἐν τῇ πατρίδι¹ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν⁶ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. **5**
 Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις
 ἀρρώστοις⁷ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν **6**
 ἀπιστίαν⁸ αὐτῶν.

Καὶ περιῆγεν⁹ τὰς κώμας κύκλῳ¹⁰ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, **7**
 καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. Καὶ **8**
 παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον¹¹ μόνον:
 μὴ πήραν,¹² μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην¹³ χαλκόν:¹⁴ ἀλλ' ὑποδεδεμένους **9**

¹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁴ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès. ⁵ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁶ συγγενής, kindred, relative. ⁷ ἀρρωστος, sick, ill. ⁸ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁹ περιάγω, lead around, go about. ¹⁰ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹¹ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁴ χαλκός, οῦ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁵ ὑποδέω, put on my feet.

σανδάλια:¹ καὶ μὴ ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.² Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου 10
 ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι 11
 ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν,
 ἐκτινάξατε³ τὸν χοῦν⁴ τὸν ὑποκάτω⁵ τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον⁶
 αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον⁷ ἔσται Σοδόμοις⁸ ἢ Γομόρροις⁹ ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα 12
 μετανοήσωσιν: καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἠλειφον¹⁰ ἐλαίῳ¹¹ 13
 πολλοὺς ἀρρώστους¹² καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹³ γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, 14
 καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο
 ἐνεργοῦσιν¹⁴ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας ἐστίν: ἄλλοι 15
 δὲ ἔλεγον ὅτι Προφήτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν. Ἀκούσας δὲ 16
 Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα¹⁵ Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν: αὐτὸς
 ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν 17
 Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα¹⁶ τὴν γυναῖκα
 Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. Ἔλεγεν γὰρ ὁ 18
 Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ
 ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρωδιάς¹⁶ ἐνεῖχεν¹⁷ αὐτῷ, καὶ ἠθελεν αὐτὸν 19

¹ σανδάλιον, ου, τό, sandal. ² χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ³ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁴ χοῦς, ὁ, soil, dust. ⁵ ὑποκάτω, under, below. ⁶ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁷ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁸ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁹ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹⁰ ἀλείφω, anoint. ¹¹ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ¹² ἀρρώστος, sick, ill. ¹³ φανερός, manifest, apparent. ¹⁴ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁵ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁶ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁷ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to.

ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ ἠδύνατο· ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, 20
 εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει¹ αὐτόν· καὶ
 ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἠδέως² αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης 21
 ἡμέρας εὐκαιροῦ,³ ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις⁴ αὐτοῦ δεῖπνον⁵ ἐποίει
 τοῖς μεγιστᾶσιν⁶ αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις⁷ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς
 Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος⁸ καὶ 22
 ὀρχησαμένης,⁹ καὶ ἀρεσάσης¹⁰ τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹¹
 εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,¹² Αἰτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί· 23
 καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίους¹³ τῆς
 βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; 24
 Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁴ Καὶ εἰσελθοῦσα 25
 εὐθέως μετὰ σπουδῆς¹⁵ πρὸς τὸν βασιλέα, ἠτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα
 μοι δῶς ἑξαυτῆς¹⁶ ἐπὶ πίνακι¹⁷ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁴ 26
 Καὶ περίλυπος¹⁸ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους¹⁹ καὶ τοὺς
 συνανακειμένους¹¹ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.²⁰ Καὶ εὐθέως 27
 ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα²¹ ἐπέταξεν²² ἐνεχθῆναι τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν²³ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, 28
 καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹⁷ καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ

¹ συντηρέω, preserve, treasure. ² ἠδέως, sweetly, gladly. ³ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁴ γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ⁵ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁶ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ⁷ χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ⁸ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁹ ὀρχέομαι, dance. ¹⁰ ἀρέσκω, please, serve. ¹¹ συνανακείμαι, recline at table with. ¹² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹³ ἥμισυς, half. ¹⁴ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁵ σπουδῇ, ἧς, ἡ, haste, diligence. ¹⁶ ἑξαυτῆς, at once, forthwith. ¹⁷ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹⁸ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ²⁰ ἀθετέω, reject, annul. ²¹ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ²² ἐπιτάσσω, command, give order. ²³ ἀποκεφαλίζω, behead.

κορασίῳ:¹ καὶ τὸ κοράσιον¹ ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ 29
 ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτώμα² αὐτοῦ, καὶ
 ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ 30
 πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδασκαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε³ 31
 ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε⁴ ὀλίγον.
 Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν
 εὐκαιροῦν.⁵ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ 32
 εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ⁶ ἀπὸ
 πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον⁷ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁸ αὐτούς, καὶ
 συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
 ἐσπλαγχνίσθη⁹ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα:¹⁰
 καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, 35
 προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι Ἐρημός ἐστιν ὁ
 τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς 36
 κύκλῳ¹¹ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ
 φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς 37
 φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων¹²

¹ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ² πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ³ δεῦτε, come!. ⁴ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁵ εὐκαιρέω, have opportunity, time.
⁶ πεζῇ, by land, on foot. ⁷ συντρέχω, run together, go with. ⁸ προέρχομαι, go in front, precede. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰
 ποιμὴν, ἐνος, δ, shepherd. ¹¹ κύκλος, ου, ό, circle. ¹² δηνάριον, ου, ό, denarius.

διακοσίων¹ ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς φαγεῖν· Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, 38

Πόσους ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν,

Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.² Καὶ ἐπέταξεν³ αὐτοῖς ἀνακλίνειν⁴ πάντας 39

συμπόσια⁵ συμπόσια⁵ ἐπὶ τῷ χλωρῷ⁶ χόρτῳ.⁷ Καὶ ἀνέπεσον⁸ πρασιαί⁹ 40

πρασιαί,⁹ ἀνὰ¹⁰ ἑκατὸν¹¹ καὶ ἀνὰ¹⁰ πενήκοντα.¹² Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε 41

ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,² ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν,

καὶ κατέκλασεν¹³ τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα

παραθῶσιν¹⁴ αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας² ἐμέρισεν¹⁵ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον 42

πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·¹⁶ καὶ ἦσαν κλασμάτων¹⁷ δώδεκα κοφίνους¹⁸ 43

πλήρεις,¹⁹ καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.² Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους 44

πεντακισχίλιοι²⁰ ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν²¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι²² εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 45

προάγειν²³ εἰς τὸ πέραν²⁴ πρὸς Βηθσαιῖδάν,²⁵ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν

ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος²⁶ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 46

Καὶ ὁψίας²⁷ γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς

μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους²⁸ ἐν τῷ ἐλαύνειν,²⁹ 48

ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος³⁰ αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην³¹ φυλακὴν τῆς

¹ διακόσιοι, two hundred, 200. ² ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ³ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁴ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁵ συμπόσιον, οὐ, τό, party, group. ⁶ χλωρός, pale green, pale. ⁷ χόρτος, οὐ, ὁ, grass, hay. ⁸ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁹ πρασιά, ἄς, ἡ, group, company formed into divisions. ¹⁰ ἀνὰ, upwards, upon. ¹¹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹² πενήκοντα, fifty, 50. ¹³ κατακλάω, break in pieces. ¹⁴ παρατίθῃμι, set before, entrust. ¹⁵ μερίζω, divide, part. ¹⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁸ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ¹⁹ πλήρης, full. ²⁰ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²¹ ἀναγκάζω, force, compel. ²² ἐμβαίνω, embark. ²³ προάγω, lead forth, go before. ²⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁵ Βηθσαιῖδᾶ, ἡ, Bethsaida. ²⁶ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁷ ὁψιος, late. ²⁸ βασανίζω, torment, torture. ²⁹ ἐλαύνω, drive or push, row. ³⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ³¹ τέταρτος, fourth.

νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν
 παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ δέ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς 49
 θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα¹ εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·² πάντες γὰρ αὐτὸν 50
 εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.³ Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει
 αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·⁴ ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς 51
 τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν⁵ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν⁶ ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς
 ἐξίσταντο,⁷ καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ 52
 αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.⁸

Καὶ διαπεράσαντες⁹ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,¹⁰ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.¹¹ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 54
 ἐπιγνόντες αὐτόν, περιδραμόντες¹² ὅλην τὴν περίχωρον¹³ ἐκείνην, 55
 ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹⁴ τοὺς κακῶς¹⁵ ἔχοντας περιφέρειν,¹⁶ ὅπου
 ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο¹⁷ εἰς κώμας ἢ πόλεις ἢ 56
 ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹⁸ ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν
 αὐτὸν ἵνα κἂν¹⁹ τοῦ κρασπέδου²⁰ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι
 ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

¹ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ² ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ³ ταρασσω, trouble, agitate. ⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁵ κοπάζω, stop, abate. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ πωρόω, harden, render callous. ⁹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁰ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹¹ προσωρμίζω, anchor at a place. ¹² περιτρέχω, run around, run about. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly. ¹⁶ περιφέρω, carry about, carry around. ¹⁷ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁸ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁹ κἂν, and if, even if. ²⁰ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων, ⁷
 ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων: καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ²
 κοιναῖς ¹ χερσίν, τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις, ² ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο. ³ ³
 Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ ⁴ νίψωνται ⁵ τὰς
 χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν ⁶ τῶν πρεσβυτέρων: ⁴
 καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ⁷ ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν: καὶ ἄλλα πολλὰ
 ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ⁸ ποτηρίων καὶ ξεστῶν ⁹ καὶ
 χαλκίων ¹⁰ καὶ κλινῶν. ¹¹ Ἐπειτα ¹² ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ⁵
 γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν
 παράδοσιν ⁶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις ² χερσίν ἐσθίουσιν τὸν
 ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας ⁶
 περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ¹⁴ ὥς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν ¹⁵
 με τιμᾷ, ¹⁶ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ¹⁷ ἀπέχει ¹⁸ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην ¹⁹ δὲ ⁷
 σέβονται ²⁰ με, διδάσκοντες διδασκαλίας ²¹ ἐντάλματα ²² ἀνθρώπων. ⁸
 Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν ⁶ τῶν
 ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ⁸ ξεστῶν ⁹ καὶ ποτηρίων: καὶ ἄλλα παρόμοια ²³
 τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε ²⁴ τὴν ⁹
 ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ⁶ ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ ¹⁰

¹ κοινός, common, unclean. ² ἀνίπτος, unwashed. ³ μέμφομαι, find fault with, blame. ⁴ πυγμῇ, ἡς, ἡ, hand and wrist, fist. ⁵ νίπτω, wash. ⁶ παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ⁷ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁸ βαπτισμός, οὖ, ὁ, washing, cleansing. ⁹ ξέστης, οὖ, ὁ, pitcher, jug. ¹⁰ χαλκίον, οὖ, τό, bronze vessel. ¹¹ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹² ἔπειτα, then, after this. ¹³ Ἡσαΐας, οὖ, ὁ, Isaiah. ¹⁴ ὑποκριτής, οὖ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁵ χεῖλος, οὖς, τό, lip, edge. ¹⁶ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁷ πόρρω, far (away), far. ¹⁸ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁹ μάτην, in vain, no end. ²⁰ σέβομαι, reverence, worship. ²¹ διδασκαλία, ἄς, ἡ, teaching, doctrine. ²² ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²³ παρόμοιος, like, similar. ²⁴ ἀθετέω, reject, annul.

εἶπεν, Τίμα¹ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, Ὁ κακολογῶν²
πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ:³ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπη 11
ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,⁴ ὃ ἐστίν, δῶρον,⁵ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
ὠφελῇθης:⁶ καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ 12
τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες⁷ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει⁸ ὑμῶν ἢ 13
παρεδώκατε: καὶ παρόμοια⁹ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ 14
προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούετε μου
πάντες, καὶ συνίετε. Οὐδὲν ἐστίν ἐξωθεν¹⁰ τοῦ ἀνθρώπου 15
εἰσπορευόμενον¹¹ εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι:¹² ἀλλὰ τὰ
ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστίν τὰ κοινοῦντα¹² τὸν ἄνθρωπον. Εἴ 16
τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ 17
ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ 18
λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί¹³ ἐστε; Οὐ νοεῖτε¹⁴ ὅτι πᾶν τὸ
ἐξωθεν¹⁰ εἰσπορευόμενον¹¹ εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,
ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται¹¹ αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,¹⁵ 19
καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα¹⁶ ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.¹⁷ 20
Ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ¹² τὸν
ἄνθρωπον. Ἐσωθεν¹⁸ γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ 21

¹ τιμάω, honor, value at a price. ² κακολογέω, speak evil of, revile. ³ τελευτάω, die, end. ⁴ Κορβᾶν, gift to God, corban. ⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁶ ὠφελέω, profit, help. ⁷ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ⁸ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ⁹ παρόμοιος, like, similar. ¹⁰ ἐξωθεν, from without, outside (gen). ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² κοινῶ, make common, defile. ¹³ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹⁴ νοέω, understand, consider. ¹⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁶ ἀφεδρῶν, ὠνος, ό, toilet, latrine. ¹⁷ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁸ ἐσωθεν, from within, within.

διαλογισμοὶ¹ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι,² πορνεῖαι, φόνοι,³ κλοπαί,⁴ 22
 πλεονεξίαι,⁵ πονηρίαι,⁶ δόλος,⁷ ἀσέλγεια,⁸ ὀφθαλμὸς πονηρός,
 βλασφημία,⁹ ὑπερηφανία,¹⁰ ἀφροσύνη:¹¹ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ 23
 ἔσωθεν¹² ἐκπορεύεται, καὶ κοινοὶ¹³ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια¹⁴ Τύρου¹⁵ καὶ Σιδῶνος.¹⁶ Καὶ 24
 εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν.¹⁷ 25
 Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον¹⁸ αὐτῆς πνεῦμα
 ἀκάθαρτον, ἔλθοῦσα προσέπεσεν¹⁹ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ 26
 Ἑλληνίς,²⁰ Συραφοινίκισσα²¹ τῷ γένει:²² καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ
 δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, 27
 Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι²³ τὰ τέκνα: οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν
 ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.²⁴ Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει 28
 αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια²⁴ ὑποκάτω²⁵ τῆς τραπέζης²⁶
 ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων²⁷ τῶν παιδίων. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν 29
 λόγον ὑπάγε: ἐξεληλύθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου. Καὶ 30
 ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν
 θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.²⁸

¹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ² μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁴ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ⁵ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁸ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁰ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ¹¹ ἀφροσύνη, ἡς, ἡ, foolishness, want of sense. ¹² ἔσωθεν, from within, within. ¹³ κοινόω, make common, defile. ¹⁴ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ¹⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁶ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁷ λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹⁸ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ¹⁹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁰ Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ²¹ Συροφοινίκισσα, ἡς, ἡ, Syrophenician woman, Syrophenician. ²² γένος, ους, τό, race, kind. ²³ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁴ κυνάριον, ου, τό, little dog. ²⁵ ὑποκάτω, under, below. ²⁶ τράπεζα, ἡς, ἡ, table. ²⁷ ψιχίον, ου, τό, crumb, scrap. ²⁸ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed.

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων¹ Τύρου² καὶ Σιδῶνος,³ ἦλθεν πρὸς τὴν 31

θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ⁴ μέσον τῶν ὁρίων¹ Δεκαπόλεως.⁵ Καὶ 32

φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν⁶ μογγιλάλον,⁷ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα

ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος⁸ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' 33

ιδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους⁹ αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας¹⁰

ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξεν,¹¹ 34

καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,¹² ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.¹³ Καὶ εὐθέως 35

διηνοίχθησαν¹³ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:¹⁴ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός¹⁵ τῆς γλώσσης

αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.¹⁶ Καὶ διεστείλατο¹⁷ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν: 36

ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,¹⁷ μᾶλλον περισσότερον¹⁸ ἐκήρυσσον.

Καὶ ὑπερπερισσῶς¹⁹ ἐξεπλήσσοντο,²⁰ λέγοντες, Καλῶς πάντα 37

πεποιήκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς⁶ ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους²¹ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου²² ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί 8

φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς,

Σπλαγχνίζομαι²³ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν²⁴ 2

μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις²⁵ εἰς 3

οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται²⁶ ἐν τῇ ὁδῷ: τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν²⁷

¹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ³ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁴ ἀνά, upwards, upon. ⁵ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ πτύω, spit. ¹¹ στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ¹² ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ¹³ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁵ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ¹⁶ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁸ περισσός, excessive, abundant. ¹⁹ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²¹ ἀλαλος, speechless, mute. ²² πάμπολυς, very great. ²³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²⁴ προσμένω, wait longer, remain. ²⁵ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ²⁶ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ²⁷ μακρόθεν, from afar, afar.

ἤκουσιν. Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν τούτους 4
 δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι¹ ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;² Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, 5
 Πόσους ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ 6
 ἀναπεσεῖν³ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας
 ἔκλασεν⁴ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν·⁵ καὶ
 παρέθηκαν⁵ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια⁶ ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας εἶπεν 7
 παραθεῖναι⁵ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ ἐχορτάσθησαν·¹ καὶ ἦσαν 8
 περισσεύματα⁷ κλασμάτων⁸ ἑπτὰ σφυρίδας.⁹ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς 9
 τετρακισχίλιοι·¹⁰ καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς¹¹ εἰς τὸ 10
 πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.¹²
 Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹³ αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' 11
 αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας¹⁴ 12
 τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;¹⁵ Ἀμὴν
 λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. Καὶ ἀφείς αὐτούς, 13
 ἐμβὰς¹¹ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.¹⁶

¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ² ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ³ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁴ κλάω, break. ⁵ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁶ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ⁷ περισσεύματα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁸ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁹ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁰ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹¹ ἐμβαίνω, embark. ¹² Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ¹³ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁴ ἀναστενάζω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ¹⁵ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen).

Καὶ ἐπελάθοντο¹ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' 14
 ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο² αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, βλέπετε 15
 ἀπὸ τῆς ζύμης³ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης³ Ἡρώδου. Καὶ 16
 διελογίζοντο⁴ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Καὶ 17
 γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁴ ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;
 Οὐπω⁵ νοεῖτε,⁶ οὐδὲ συνίετε; Ἔτι πεπωρωμένην⁷ ἔχετε τὴν καρδίαν
 ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; 18
 Καὶ οὐ μνημονεύετε;⁸ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα⁹ εἰς τοὺς 19
 πεντακισχιλίους,¹⁰ πόσους κοφίνους¹¹ πλήρεις¹² κλασμάτων¹³ ἤρατε;
 Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,¹⁴ 20
 πόσων σφυρίδων¹⁵ πληρώματα¹⁶ κλασμάτων¹³ ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον,
 Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε; 21

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν.¹⁷ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψῃται. Καὶ ἐπιλαβόμενος¹⁸ τῆς χειρὸς 23
 τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν¹⁹ αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας²⁰ εἰς τὰ
 ὄμματα²¹ αὐτοῦ, ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. 24
 Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ
 περιπατοῦντας. Εἶτα²² πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς 25

¹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ² διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ³ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ οὐπω, not yet. ⁶ νοέω, understand, consider. ⁷ πωρόω, harden, render callous. ⁸ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁹ κλάω, break. ¹⁰ πεντακισχιλιοί, five thousand, 5000. ¹¹ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹² πλήρης, full. ¹³ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁴ τετρακισχιλιοί, four thousand, 4000. ¹⁵ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁶ πληῖρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁷ Βηθσαϊδά, ἡ, Bethsaida. ¹⁸ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁹ ἐξάγω, lead out. ²⁰ πτύω, spit. ²¹ ὄμμα, ος, τό, eye. ²² εἶτα, then, thereafter.

αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι. Καὶ ἀποκατεστάθη,¹ καὶ
 ἐνέβλεψεν² τηλαυγῶς³ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον 26
 αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ
 κώμῃ.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας⁴ 27
 τῆς Φιλιππου: καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων
 αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, 28
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν:⁵ καὶ ἄλλοι Ἡλίαν: ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν
 προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 29
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν 30
 αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς, 31
 ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁶
 ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ
 ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι: καὶ παρρησίᾳ τὸν 32
 λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος⁷ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν
 αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ 33
 Πέτρῳ, λέγων, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ: ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ,
 ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς 34
 μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν,

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ⁴ Καισάρεια, ας, ή, Caesarea. ⁵ βαπτιστής, οὐ, ό, baptist, baptizer. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ προσλαμβάνω, take to myself, welcome.

ἀπαρνησάσθω¹ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω
 μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν 35
 ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος
 σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσῃ² ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ³ τὸν κόσμον 36
 ὅλον, καὶ ζημιωθῇ⁴ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος 37
 ἀντάλλαγμα⁵ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ⁶ με καὶ τοὺς 38
 ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι⁷ καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται⁶ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, 9
 οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται⁸ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
 θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν 2
 Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει¹⁰ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹¹ κατ'
 ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη¹² ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια 3
 αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,¹³ λευκὰ λίαν¹⁴ ὥς χιών,¹⁵ οἷα¹⁶ γναφεὺς¹⁷ ἐπὶ
 τῆς γῆς οὐ δύναται λευκάναι.¹⁸ Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἡλίας σὺν Μωσῇ, καὶ 4

¹ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ² ὠφελέω, profit, help. ³ κερδαίνω, gain, win. ⁴ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁵ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁶ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁷ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁸ γεύομαι, taste, experience. ⁹ ἕξ, six. ¹⁰ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹¹ ὑψηλός, high, lofty. ¹² μεταμορφόω, change the form, transform. ¹³ στίλβω, shine, be radiant. ¹⁴ λίαν, greatly, very. ¹⁵ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ¹⁶ οἷος, such as, of what kind. ¹⁷ γναφεύς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹⁸ λευκαίνω, make white, whiten.

ἦσαν συλλαλοῦντες¹ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ 5
 Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς²
 τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἡλίας μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί 6
 λαλήσει· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.³ Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα⁴ αὐτοῖς· 7
 καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός·
 αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα⁵ περιβλεψάμενοι,⁶ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, 8
 ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο⁷ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ 9
 διηγῶνται⁸ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν
 ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες⁹ τί ἐστὶν 10
 τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν 11
 οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἔλθειν πρῶτον· Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν 12
 αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἔλθων πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ¹⁰ πάντα· καὶ πῶς
 γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.
 Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα 13
 ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ² σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ³ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁵ ἐξάπινα, suddenly, unexpectedly. ⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁹ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁰ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹¹ ἐξουδενόω, ignore, despise.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ 14
 γραμματεῖς συζητοῦντας¹ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν 15
 ἐξεθαμβήθη,² καὶ προστρέχοντες³ ἡσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησεν 16
 τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε¹ πρὸς αὐτούς; Καὶ ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ 17
 ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἡνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα
 ἄλαλον.⁴ Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,⁵ ῥήσσει⁶ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁷ 18
 καὶ τρίζει⁸ τοὺς ὀδόντας⁹ αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται:¹⁰ καὶ εἶπον τοῖς
 μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 19
 αὐτῷ λέγει, Ὡ¹¹ γενεὰ ἄπιστος,¹² ἕως πότε¹³ πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως
 πότε ἀνέξομαι¹⁴ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἡνεγκαν αὐτὸν πρὸς 20
 αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁵ αὐτόν: καὶ πεσὼν
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο¹⁶ ἀφρίζων.⁷ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, 21
 Πόσος χρόνος ἐστίν, ὥς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν.¹⁷ 22
 Καὶ πολλάκις¹⁸ αὐτόν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ
 αὐτόν: ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον¹⁹ ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς²⁰ ἐφ' ἡμᾶς. 23
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
 πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων²¹ 24
 ἔλεγεν, Πιστεύω, κύριε, βοήθει¹⁹ μου τῇ ἀπιστίᾳ.²² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς 25

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ³ προστρέχω, run up to, run to. ⁴ ἄλαλος, speechless, mute. ⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁷ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁸ τρίζω, gnash, grind. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ὦ, Oh! omega. ¹² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹³ πότε, when? at what time? ¹⁴ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁵ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁶ κυλίω, roll. ¹⁷ παιδιόθεν, from childhood. ¹⁸ πολλάκις, often, many times. ¹⁹ βοήθεω, come to the aid of. ²⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²¹ δάκρυον, οὐ, τό, teardrop, a tear. ²² ἀπιστία, ἀς, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

ὅτι ἐπισυντρέχει¹ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων
 αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον² καὶ κωφόν,³ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,⁴ ἔξελθε ἐξ
 αὐτοῦ, καὶ μηκέτι⁵ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ 26
 σπαράξαν⁶ αὐτόν, ἔξηλθεν: καὶ ἐγένετο ὡσεὶ⁷ νεκρός, ὥστε πολλοὺς
 λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός, ἤγειρεν 27
 αὐτόν: καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 28
 ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; 29
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος⁸ ἐν οὐδενὶ δύναται ἔξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν
 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.⁹

Καὶ ἐκεῖθεν ἔξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁰ διὰ τῆς Γαλιλαίας: καὶ οὐκ 30
 ἤθελεν ἵνα τις γνῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν 31
 αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ
 ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. 32
 Οἱ δὲ ἠγνόουν¹¹ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοῦμ:¹² καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτοῦς, 33
 Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;¹³ Οἱ δὲ ἐσιώπων:¹⁴ πρὸς 34
 ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν¹⁵ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας 35

¹ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ² ἄλαλος, speechless, mute. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁵ μηκέτι, no longer. ⁶ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁷ ὡσεὶ, like, about. ⁸ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁹ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁰ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹¹ ἄγνοέω, not know, be unaware. ¹² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁵ διαλέγομαι, dispute, reason.

ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι,
ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, 36
ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος¹ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς:
Ὅς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ 37
δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν
ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ ὀνόματί 38
σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν
αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ κωλύετε αὐτόν· 39
οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται
ταχύ² κακολογῆσαί³ με. Ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἔστιν. 40
Ὅς γὰρ ἂν ποτίσῃ⁴ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ 41
ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν 42
σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἔστιν
αὐτῷ μᾶλλον εἰ περικείται⁵ λίθος μυλικὸς⁶ περὶ τὸν τράχηλον⁷ αὐτοῦ,
καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χεὶρ σου, 43
ἀπόκοψον⁸ αὐτήν· καλὸν σοι ἔστιν κυλλὸν⁹ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ
τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,¹⁰ εἰς τὸ πῦρ τὸ

¹ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ² ταχύ, quickly, speedily. ³ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁵ περικείμεαι, be around, surround. ⁶ μυλικός, belonging to a mill. ⁷ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁹ κυλλός, crippled, lame. ¹⁰ γέεννα, ἡ, gehenna, Gehenna.

ἄσβεστον,¹ ὅπου ὁ σκώληξ² αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,³ καὶ τὸ πῦρ οὐ 44
 σβέννυται.⁴ Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον⁵ αὐτόν: 45
 καλὸν ἐστὶν σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν,⁶ ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,⁷ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,¹ ὅπου ὁ σκώληξ² 46
 αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,³ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁴ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου 47
 σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν: καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁸ εἰσελθεῖν
 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν
 γέενναν⁷ τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ² αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,³ καὶ τὸ πῦρ οὐ 48
 σβέννυται.⁴ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,⁹ καὶ πᾶσα θυσία ἀλὶ¹⁰ 49
 ἀλισθήσεται.⁹ Καλὸν τὸ ἄλας:¹¹ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹¹ ἄναλον¹² γένηται, ἐν 50
 τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;¹³ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹¹ καὶ εἰρηνεύετε¹⁴ ἐν
 ἀλλήλοις.

Κἀκεῖθεν¹⁵ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια¹⁶ τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν¹⁷ τοῦ 10
 Ἰορδάνου:¹⁸ καὶ συμπορεύονται¹⁹ πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί, ὥς εἰώθει,
 πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν 2
 αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ 3
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο²¹ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Μωσῆς ἐπέτρεψεν²² βιβλίον ἀποστασίου²³ γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ 5

¹ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ² σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ³ τελευτάω, die, end. ⁴ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁵ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁶ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ μονόφθαλμος, one-eyed. ⁹ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹⁰ ἄλς, ὁ, salt. ¹¹ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹² ἄναλος, without salt, saltless. ¹³ ἀρτύω, season, make salty. ¹⁴ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace. ¹⁵ κἀκεῖθεν, and thence, and from there. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ²⁰ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ²¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ²² ἐπιτρέπω, permit, allow. ²³ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation.

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹ ὑμῶν
 ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως,² ἄρσεν³ καὶ 6
 θῆλυ⁴ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἐνεκεν τούτου καταλείψει⁵ ἄνθρωπος 7
 τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται⁶ πρὸς τὴν
 γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν 8
 δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,⁷ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.⁸ 9
 Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν 10
 αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ 11
 γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται⁹ ἐπ' αὐτήν: καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα 12
 αὐτῆς καὶ γαμηθῇ ἄλλω, μοιχᾶται.⁹

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων 13
 τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,¹⁰ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 14
 Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με: μὴ κωλύετε αὐτά: τῶν γὰρ
 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐὰν μὴ 15
 δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. 16
 Καὶ ἐναγκαλισάμενος¹¹ αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

¹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ² κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ³ ἄρσεν, male. ⁴ θῆλυς, female, woman. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁷ συζεύγνυμι, join together, unite. ⁸ χωρίζω, separate, depart. ⁹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁰ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹¹ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν¹ εἰς καὶ γονυπετήσας² 17

αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζῶην αἰώνιον

κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς 18

ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,⁴ μὴ 19

φονεύσης,⁵ μὴ κλέψης,⁶ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁷ μὴ ἀποστερήσης,⁸ τίμα⁹

τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, 20

Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός¹⁰ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 21

ἐμβλέψας¹¹ αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:¹²

ὑπάγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹³ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹⁴ ἐν

οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁵ ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ στυγνάσας 22

ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁷ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος¹⁸ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς 23

δυσκόλως¹⁹ οἱ τὰ χρήματα²⁰ ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ

εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο²¹ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ 24

Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν²² ἐστίν

τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν²⁰ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25

Εὐκοπώτερόν²³ ἐστὶν κάμηλον²⁴ διὰ τῆς τρυμαλιᾶς²⁵ τῆς ραφίδος²⁶

¹ προστρέχω, run up to, run to. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ μοιχεύω, commit adultery. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁸ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹² ὑστερέω, lack, need. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁷ κτῆμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁸ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ²⁰ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ²¹ θαμβέω, amaze. ²² δύσκολος, hard, difficult. ²³ εὐκοπώτερον, easier. ²⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁵ τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ²⁶ ραφίς, ἰδος, ἡ, needle.

εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ 26
 περισσῶς¹ ἐξεπλήσσοντο,² λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς δύναται
 σωθῆναι; Ἐμβλέψας³ δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις 27
 ἀδύνατον,⁴ ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. 28
 Ἦρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
 ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 29
 οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ
 μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ
 εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα⁵ νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, 30
 οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφὰς καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγρούς,
 μετὰ διωγμῶν,⁶ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ 31
 ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἦν προάγων⁷ 32
 αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,⁸ καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ
 παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα
 αὐτῷ συμβαίνειν·⁹ ὅτι Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς 33
 τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
 κατακρινοῦσιν¹⁰ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, 34

¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁴ ἀδύνατος, impossible, unable. ⁵ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁶ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ θαμβέω, amaze. ⁹ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹⁰ κατακρίνω, condemn.

καὶ ἐμπαίξουσιν¹ αὐτῶ, καὶ μαστιγώσουσιν² αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν³
αὐτῶ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται⁴ αὐτῶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,⁵ 35
λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. Ὁ 36
δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιησαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῶ, Δὸς ἡμῖν, 37
ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁶ σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ
σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν 38
τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁷ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῶ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 39
Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁷ ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ 40
εὐωνύμων⁶ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ 41
ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν⁸ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 42
Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ
δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁹ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν¹⁰ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς 43
ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ 44
ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δούλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 45

¹ ἐμπαίζω, mock. ² μαστιγώω, whip, lash. ³ ἐμπτύω, spit upon. ⁴ προσπορεύομαι, approach, come near. ⁵ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁶ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹⁰ κατεξουσιάζω, exercise authority over.

ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹ ἀντὶ² πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν 46
 μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου³ Βαρτίμαιος⁴ ὁ τυφλὸς
 ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁵ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ 47
 Ναζωραῖός⁶ ἐστίν, ἤρξατο κρᾶζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυὶδ, Ἰησοῦ,
 ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ:⁷ ὁ δὲ πολλῶ 48
 μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 49
 αὐτὸν φωνηθῆναι: καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει:⁸
 ἔγχειραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν⁹ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθεν 50
 πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί θέλεις 51
 ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,¹⁰ ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ 52
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπάγε: ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως
 ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθσφαγή¹¹ καὶ Βηθανίαν,¹² πρὸς 11
 τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,¹³ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει 2
 αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι¹⁴ ὑμῶν: καὶ εὐθέως

¹ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ⁴ Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ⁵ προσαιτέω, beg. ⁶ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁹ ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ¹⁰ ραββουνί, Rabboni, my master. ¹¹ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ¹² Βηθανία, ας, ἢ, Bethany. ¹³ ἐλαία, ας, ἢ, olive tree. ¹⁴ κατέναντι, over against, opposite.

εἰσπορευόμενοι¹ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον² δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς
 ἀνθρώπων κεκάθικεν: λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, 3
 Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἶπατε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει: καὶ εὐθέως
 αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον² δεδεμένον πρὸς 4
 τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,³ καὶ λύουσιν αὐτόν. Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ 5
 ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύνοντες τὸν πῶλον;² Οἱ δὲ εἶπον 6
 αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο⁴ ὁ Ἰησοῦς: καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ ἤγαγον 7
 τὸν πῶλον² πρὸς τὸν Ἰησοῦν: καὶ ἐπέβαλον⁵ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ
 ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν⁶ εἰς τὴν ὁδόν: 8
 ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁷ ἔκοπτον⁸ ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννουν⁶ εἰς τὴν
 ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες⁹ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, 9
 Ὡσαννά:¹⁰ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ 10
 ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ.
 Ὡσαννά¹⁰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹¹

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν: καὶ 11
 περιβλεψάμενος¹² πάντα, ὁψίας¹³ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
 Βηθανίαν¹⁴ μετὰ τῶν δώδεκα.

¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ² πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ³ ἀμφοδον, ου, τό, street, quarter. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ στρωννύω, spread, furnish. ⁷ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ⁸ κόπτω, strike, smite. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ ὠσαννά, hosanna. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany.

Καὶ τῇ ἐπαύριον¹ ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,² ἐπεινάσεν.³ Καὶ ἰδὼν 12

συκῇν⁴ μακρόθεν,⁵ ἔχουσιν φύλλα,⁶ ἦλθεν εἰ ἄρα⁷ εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ:

καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα:⁸ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι⁹ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα 14

μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο 15

ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹⁰ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ τὰς

τραπέζας¹¹ τῶν κολλυβιστῶν,¹² καὶ τὰς καθέδρας¹³ τῶν πωλούντων¹⁰

τὰς περιστεράς¹⁴ κατέστρεψεν:¹⁵ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ¹⁶ σκεῦος 16

διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός 17

μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ

ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον¹⁸ ληστῶν.¹⁹ Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ 18

οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν: ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν,

ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο²⁰ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ²¹ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ⁸ σύκων, ου, τό, fig. ⁹ μηκέτι, no longer. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹² κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁵ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁸ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²¹ ὀψέ, long after, late.

Καὶ πρωῒ¹ παραπορευόμενοι,² εἶδον τὴν συκῇν³ ἐξηραμμένην⁴ ἐκ ρίζων.⁵ 20

Καὶ ἀναμνησθεῖς⁶ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῇ³ ἣν
κατηράσω⁷ ἐξήρανται.⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ἔχετε 22
πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι, 23
καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ⁸ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. Διὰ τοῦτο 24
λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτῆσθε, πιστεύετε ὅτι
λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε⁹ προσευχόμενοι, ἀφίετε 25
εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ
ὑμῖν τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ 26
ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, 27
ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι,
καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι τὴν 28
ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 29
εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι,
καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹¹ Ἰωάννου ἐξ 30
οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς 31

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ συκῇ, ἥς, ἡ, fig tree. ⁴ ξηραίνω, dry up, parch. ⁵ ρίζα, ἥς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ ἀναμνησθῶ, remind, remember. ⁷ καταράσμαι, curse. ⁸ διακρίνω, discriminate, judge. ⁹ στήκω, stand, stand fast. ¹⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

ἐαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν: 32
ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως¹ προφήτης ἦν. Καὶ 33
ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς
ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
ποιῶ.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα² ἐφύτευσεν³ 12
ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν⁴ φραγμόν,⁵ καὶ ὠρυξεν⁶ ὑπολήνιον,⁷ καὶ
ὠκοδόμησεν πύργον,⁸ καὶ ἐξέδοτο⁹ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁰ καὶ ἀπεδήμησεν.¹¹ 2
Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς¹⁰ τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν
γεωργῶν¹⁰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος.² Οἱ δὲ λαβόντες 3
αὐτὸν ἔδειραν,¹² καὶ ἀπέστειλαν κενόν.¹³ Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς 4
αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: κακείνον¹⁴ λιθοβολήσαντες¹⁵ ἐκεφαλαίωσαν,¹⁶
καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.¹⁷ Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν: κακείνον¹⁴ 5
ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,¹² τοὺς δὲ
ἀποκτένοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλεν καὶ 6
αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι Ἐντραπήσονται¹⁸ τὸν υἱόν μου. 7
Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ¹⁰ εἶπον πρὸς ἐαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ

¹ ὄντως, really, indeed. ² ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ³ φυτεύω, plant. ⁴ περιτίθημι, place around, put around. ⁵ φραγμός, οὗ, ὁ, wall, fence. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁸ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁰ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ κενός, empty, vain. ¹⁴ κακείνος, and he, and she. ¹⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁶ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁷ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁸ ἐντρέπω, turn about, reverence.

κληρονόμος·¹ δεῦτε,² ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ
κληρονομία.³ Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ 8
ἀμπελῶνος.⁴ Τί οὖν ποιήσῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ 9
ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,⁵ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα⁴ ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν 10
γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν⁶ οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;⁷ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ 11
ἔστιν θαυμαστή⁸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ 12
ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
εἶπεν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν 13
Ἑρῳδιανῶν,⁹ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν¹⁰ λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν 14
αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει¹¹ σοι περὶ
οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν κῆνσον¹² Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; 15
Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν¹³ εἶπεν αὐτοῖς, Τί
με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,¹⁴ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει 16
αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹⁵ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹⁶ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,
Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ 17

¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ² δεῦτε, come!. ³ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁴ ἀμπελῶν, ὦνος, ὁ, vineyard. ⁵ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁹ Ἑρῳδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁰ ἀγρεύω, trap, catch. ¹¹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹² κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹³ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁵ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁶ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title.

Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι¹ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ 18
εἶναι: καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν 19
ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ² γυναῖκα, καὶ
τέκνα μὴ ἂν, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ
ἐξαναστήσῃ³ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ 20
πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα: καὶ ὁ 21
δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν σπέρμα:
καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.⁴ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν 22
σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν 23
ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν γυναῖκα.
Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ 24
εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν 25
ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται,⁵ ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν 26
τῇ βίβλῳ⁶ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου,⁷ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ
ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς 27
νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ γαμίσκω, give in marriage. ⁶ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁷ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure).

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,¹ 28

εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν

πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη 29

πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς

ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ 30

ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας² σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς

ισχύος³ σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, Ἀγαπήσεις 31

τὸν πλησίον⁴ σου ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. 32

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας

ὅτι εἷς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλην αὐτοῦ: καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ 33

ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,⁵ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς,

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,³ καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον⁴ ὡς ἑαυτόν, πλεῖον

ἐστὶν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁶ καὶ θυσιῶν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν 34

αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς⁷ ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁸ εἶ ἀπὸ τῆς

βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα⁹ αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν οἱ 35

γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστὶν Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν 36

πνεύματι ἁγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,

ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹⁰ τῶν ποδῶν σου. Αὐτὸς οὖν 37

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ³ ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power. ⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁵ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ⁶ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁷ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁸ μακρὰν, far away. ⁹ τολμάω, dare, endure.

¹⁰ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool.

Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον: καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ ὁ πολὺς
ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.¹

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, 38
τῶν θελόντων ἐν στολαῖς² περιπατεῖν, καὶ ἄσπασμους³ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁴
καὶ πρωτοκαθεδρίας⁵ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁶ ἐν τοῖς 39
δείπνοις:⁷ οἱ κατεσθίοντες⁸ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁹ μακρὰ 40
προσευχόμενοι: οὗτοι λήψονται περισσότερον¹¹ κρίμα.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹² τοῦ γαζοφυλακίου¹³ ἐθεώρει πῶς ὁ 41
ὄχλος βάλλει χαλκὸν¹⁴ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον:¹³ καὶ πολλοὶ πλούσιοι
ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ¹⁵ δύο, ὃ 42
ἐστὶν κοδράντης.¹⁶ Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει 43
αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων
βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον:¹³ πάντες γὰρ ἐκ τοῦ 44
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον: αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως¹⁷ αὐτῆς
πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον¹⁸ αὐτῆς.

¹ ἡδέως, sweetly, gladly. ² στολή, ἤς, ἡ, equipment, apparel. ³ ἄσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ⁴ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁵ πρωτοκαθεδρία, ἄς, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁶ πρωτοκλισία, ἄς, ἡ, chief place. ⁷ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁸ κατεσθίω, eat up, devour. ⁹ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹⁰ μακρός, long, far distant. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² κατέναντι, over against, opposite. ¹³ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁴ χαλκός, οὐ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁵ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁶ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹⁷ ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want. ¹⁸ βίος, ου, ὁ, life, manner of life.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν **13**

αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ¹ λίθοι καὶ ποταπαὶ¹ οἰκοδομαί.² Καὶ ὁ **2**

Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς²

; Οὐ μὴ ἀφελθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.³

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν⁴ κατέναντι⁵ τοῦ ἱεροῦ, **3**

ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ

Ἀνδρέας,⁶ Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ **4**

πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο **5**

λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ **6**

ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι; καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν **7**

δὲ ἀκούσητε πολέμους⁸ καὶ ἀκοὰς⁹ πολέμων,⁸ μὴ θροεῖσθε;¹⁰ δεῖ γὰρ

γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ **8**

βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν; καὶ ἔσονται σεισμοὶ¹¹ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται

λιμοὶ¹² καὶ ταραχαί;¹³ ἀρχαὶ ὠδίνων¹⁴ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς; παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹⁵ καὶ εἰς **9**

συναγωγὰς δαρήσεσθε,¹⁶ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων¹⁷ καὶ βασιλέων σταθήσεσθε

ἐνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον¹⁸ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον **10**

¹ ποταπός, what kind of? what type of? ² οἰκοδομή, ἤς, ἡ, building, edification. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁵ κατέναντι, over against, opposite. ⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁷ συντελέω, complete, accomplish. ⁸ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁹ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ¹⁰ θροέω, disturb, agitate. ¹¹ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹² λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹³ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹⁴ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹⁵ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁶ δέρω, beat, flay. ¹⁷ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ 11
 προμεριμνᾶτε¹ τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε·² ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ 12
 πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται³ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,⁴ καὶ
 θανατώσουσιν⁵ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ 13
 ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας⁶ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁷ τῆς ἐρημώσεως,⁸ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ 14
 προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω⁹ – τότε οἱ ἐν τῇ
 Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος¹⁰ μὴ καταβάτω 15
 εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἅραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν 16
 ἀγρὸν ὦν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἅραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ 17
 δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹¹ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹² ἐν ἐκείναις ταῖς
 ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹³ ὑμῶν χειμῶνος.¹⁴ 18
 Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκείναι θλίψεις, οἷα¹⁵ οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ'
 ἀρχῆς κτίσεως¹⁶ ἕως ἔκτισεν¹⁷ ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ 20
 εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹⁸ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ
 διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,¹⁹ οὓς ἐξελέξατο,²⁰ ἐκολόβωσεν¹⁸ τὰς ἡμέρας. Τότε 21

¹ προμεριμνάω, be anxious beforehand. ² μελετάω, take care, take pains with. ³ ἐπανίστημι, rise up against. ⁴ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁵ θανατώω, put to death, subdue. ⁶ ὑπομένω, tarry, endure. ⁷ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁸ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹² θηλάζω, suckle, nurse. ¹³ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹⁴ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹⁵ οἷος, such as, of what kind. ¹⁶ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹⁷ κτίζω, create, form. ¹⁸ κολοβόω, curtail, shorten. ¹⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²⁰ ἐκλέγομαι, choose, elect.

ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. 22

Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹ καὶ ψευδοπροφῆται,² καὶ δώσουσιν
σημεῖα καὶ τέρατα,³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς
ἐκλεκτούς.⁵ Ὑμεῖς δὲ βλέπετε: ἰδοὺ, προεῖρηκα⁶ ὑμῖν πάντα. 23

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος 24
σκοτισθήσεται,⁷ καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹ αὐτῆς, καὶ οἱ 25
ἀστέρες¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,¹¹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς σαλευθήσονται.¹² Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 26
ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. Καὶ τότε 27
ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει¹³ τοὺς ἐκλεκτούς⁵
αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου¹⁴ γῆς ἕως ἄκρου¹⁴ οὐρανοῦ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹⁵ μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς ἦδῃ ὁ κλάδος¹⁶ 28
ἀπαλὸς¹⁷ γένηται, καὶ ἐκφύῃ¹⁸ τὰ φύλλα,¹⁹ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος
ἐστίν: οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδῃτε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς 29
ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, 30
μέχρι²¹ οὗ πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ 31
δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας 32

¹ ψευδόχριστος, ου, ό, false Christ or Messiah, false Christ. ² ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁴ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁷ σκοτίζω, darken. ⁸ σελήνη, ης, ή, moon. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ό, star. ¹¹ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ¹² σαλεύω, shake, excite. ¹³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁴ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹⁵ συκῆ, ης, ή, fig tree. ¹⁶ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ¹⁷ ἀπαλός, tender. ¹⁸ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹⁹ φύλλον, ου, τό, leaf. ²⁰ θέρος, ους, τό, summer. ²¹ μέχρι, until, as far as (gen).

οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. 33

Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε¹ καὶ προσεύχεσθε: οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ καιρός

ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος² ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς 34

δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ

θυρωρῷ³ ἐνετείλατο⁴ ἵνα γρηγορή.⁵ Γρηγορεῖτε⁵ οὖν: οὐκ οἶδατε γὰρ 35

πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὁψέ,⁶ ἢ μεσονυκτίου,⁷ ἢ

ἀλεκτοροφωνίας,⁸ ἢ πρωΐ:⁹ μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης¹⁰ εὕρη ὑμᾶς καθεύδοντας. 36

Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, Γρηγορεῖτε.⁵ 37

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα¹² μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ ἐζήτουν οἱ 14

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ¹³ κρατήσαντες

ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος¹⁴ ἔσται τοῦ 2

λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,¹⁵ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,¹⁶ 3

κατακειμένου¹⁷ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον¹⁸ μύρου¹⁹

νάρδου²⁰ πιστικῆς²¹ πολυτελοῦς:²² καὶ συντρίψασα²³ τὸ ἀλάβαστρον,¹⁸

κατέχεεν²⁴ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες²⁵ 4

πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια²⁶ αὕτη τοῦ μύρου¹⁹

¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ² ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ³ θυρωρός, οὐ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁶ ὁψέ, long after, late. ⁷ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁸ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ⁹ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁰ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹³ δόλος, οὐ, ὁ, guile, deceit. ¹⁴ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ¹⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁶ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁷ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁸ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ¹⁹ μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ²⁰ νάρδος, οὐ, ἡ, spikenard, oil of nard. ²¹ πιστικός, genuine, pure. ²² πολυτέλης, very costly, precious. ²³ συντρίβω, break in pieces, crush. ²⁴ καταχέω, pour out, down. ²⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ²⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin.

γέγονεν; Ἐδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι¹ ἐπάνω² τριακοσίων³ δηναρίων,⁴ 5
 καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο⁵ αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 6
 Ἄφετε αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους⁶ παρέχετε;⁷ Καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν
 ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε 7
 δύνασθε αὐτοὺς εὖ⁸ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν αὕτη 8
 ἐποίησεν: προέλαβεν⁹ μυρίσαι¹⁰ μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.¹¹ 9
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν
 κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον¹² αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹³ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς 10
 ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ 11
 ἐπηγγείλαντο¹⁴ αὐτῷ ἀργύριον¹⁵ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως¹⁶
 αὐτὸν παραδῶ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων,¹⁷ ὅτε τὸ Πάσχα ἔθνον,¹⁸ λέγουσιν αὐτῷ 12
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ
 Πάσχα; Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, 13
 Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ¹⁹ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον²⁰
 ὕδατος βαστάζων: ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε 14

¹ πωπράσκω, sell. ² ἐπάνω, above, over (gen). ³ τριακοσίοι, three hundred, 300. ⁴ δηνάριον, ου, ό, denarius. ⁵ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁶ κόπος, ου, ό, labor, trouble. ⁷ παρέχω, offer, afford. ⁸ εὖ, well, well done. ⁹ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ¹⁰ μυρίζω, anoint. ¹¹ ἐνταφιασμός, ου, ό, preparation for burial, burial. ¹² μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ό, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁴ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ¹⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁶ εὐκαίρως, in season, conveniently. ¹⁷ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹⁸ θύω, sacrifice, kill. ¹⁹ ἀπαντάω, meet, encounter. ²⁰ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar.

τῷ οἰκοδεσπότη¹ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,²
 ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει 15
 ἀνώγειον³ μέγα ἐστρωμένον⁴ ἑτοιμον·⁵ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ 16
 ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὔρον καθὼς
 εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

Καὶ ὀψίας⁶ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων⁷ αὐτῶν 17
 καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
 παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν 19
 αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι⁸ ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι⁸ ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 20
 εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβραπτόμενος⁹ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ
 τρυβλίον.¹⁰ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ 21
 αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδεται: καλὸν ἢν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν¹¹ καὶ 22
 ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 23
 Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ
 αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς 24
 καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25

¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ² κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ³ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ⁴ στρωννύω, spread, furnish. ⁵ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁶ ὀψιος, late. ⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁹ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁰ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ¹¹ κλάω, break.

οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος¹ τῆς ἀμπέλου,² ἕως τῆς ἡμέρας
ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες³ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁴ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ 27
νυκτὶ ταύτῃ: ὅτι γέγραπται, Πατάξω⁵ τὸν ποιμένα,⁶ καὶ
διασκορπισθήσεται⁷ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω⁸ 28
ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ πάντες 29
σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν 30
λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν⁹ ἢ δις¹⁰ ἀλέκτορα¹¹
φωνῆσαι, τρίς¹² ἀπαρνήσῃ¹³ με. Ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, Ἐάν 31
με δέῃ συναποθανεῖν¹⁴ σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹³ Ὅσαύτως¹⁵ δὲ καὶ
πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον¹⁶ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,¹⁷ καὶ λέγει τοῖς 32
μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει 33
τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο
ἐκθαμβεῖσθαι¹⁸ καὶ ἀδημονεῖν.¹⁹ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός²⁰ ἐστὶν ἡ 34
ψυχὴ μου ἕως θανάτου: μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.²¹ Καὶ προσελθὼν 35

¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ² ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ³ ὑμνέω, sing to, praise. ⁴ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁵ πατάσσω, strike, smite. ⁶ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ⁷ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ πρὶν, before, formerly. ¹⁰ δις, twice. ¹¹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁴ συναποθνήσκω, die with, die together with. ¹⁵ ὡσαύτως, likewise. ¹⁶ χωρίον, ου, τό, place, field. ¹⁷ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹⁸ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁹ ἀδημονέω, distressed, troubled. ²⁰ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ²¹ γρηγορέω, watch, keep watch.

μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν,
 παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα δυνατά 36
 σοι. Παρένεγκε¹ τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο: ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω,
 ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,² καὶ λέγει τῷ 37
 Πέτρῳ, Σίμων, καθεύδεις;² Οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;³ 38
 Γρηγορεῖτε³ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.⁴ Τὸ μὲν
 πνεῦμα πρόθυμον,⁵ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν 39
 προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας εὔρεν αὐτοὺς 40
 πάλιν καθεύδοντας:² ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι,⁶ καὶ
 οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει 41
 αὐτοῖς, Καθεύδετε² λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.⁷ Ἀπέχει:⁸ ἦλθεν ἡ ὥρα.
 Ἴδού, παραδίδεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.
 Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδού, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν. 42

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὧν τῶν δώδεκα, 43
 καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁹ παρὰ τῶν
 ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ 44
 παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον¹⁰ αὐτοῖς, λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω, αὐτός
 ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε¹¹ ἀσφαλῶς.¹² Καὶ ἐλθὼν, 45

¹ παραφέρω, carry away, remove. ² καθεύδω, sleep. ³ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁴ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁵ πρόθυμος, willing, ready. ⁶ βαρέω, burden, weigh down. ⁷ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁸ ἀπέχω, received, obtain. ⁹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹⁰ σύσσημον, ου, ἡ, signal, sign. ¹¹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹² ἀσφαλῶς, safely, securely.

εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν¹
αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον² ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν 46
αὐτόν. Εἷς δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος³ τὴν μάχαιραν 47
ἔπαισεν⁴ τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁵ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁶ Καὶ 48
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστήν⁷ ἐξήλθετε μετὰ
μαχαιρῶν καὶ ξύλων⁸ συλλαβεῖν⁹ με; Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν 49
τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με: ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ
γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. 50

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹⁰ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος¹¹ σινδόνα¹² ἐπὶ 51
γυμνοῦ.¹³ Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι:¹⁰ ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν 52
σινδόνα¹² γυμνὸς¹³ ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ἀπήγαγον¹⁴ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα: καὶ συνέρχονται αὐτῷ 53
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ 54
Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν¹⁵ ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω¹⁶ εἰς τὴν αὐλὴν¹⁷
τοῦ ἀρχιερέως: καὶ ἦν συγκαθήμενος¹⁸ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹⁹ καὶ
θερμαινόμενος²⁰ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον²¹ 55
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατώσαι²² αὐτόν, καὶ οὐχ

¹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ³ σπάω, draw (as a sword). ⁴ παίω, strike, hit. ⁵ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁶ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁷ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁸ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁰ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹¹ περιβάλλω, put around, clothe. ¹² σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹³ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁶ ἔσω, within, inside. ¹⁷ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁸ συγκαθήμεναι, sit with. ¹⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²⁰ θερμαίνω, warm. ²¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ²² θανατόω, put to death, subdue.

εὑρισκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν¹ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι² αἱ 56
μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν¹ κατ' 57
αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ 58
καταλύσω³ τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,⁴ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
ἄλλον ἀχειροποίητον⁵ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση² ἦν ἡ μαρτυρία 59
αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν, 60
λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;⁶ Ὁ δὲ 61
ἐσιώπα,⁷ καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ
λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 62
Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὤψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς
δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ 63
ἀρχιερεὺς διαρρήξας⁹ τοὺς χιτῶνας¹⁰ αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν
μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς βλασφημίας.¹¹ Τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ δὲ 64
πάντες κατέκριναν¹² αὐτὸν εἶναι ἔνοχον¹³ θανάτου. Καὶ ἤρξαντό τινες 65
ἐμπτύειν¹⁴ αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν¹⁵ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ
κολαφίζειν¹⁶ αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται¹⁷
ῥαπίσμασιν¹⁸ αὐτὸν ἔβαλλον.

¹ ψευδομαρτέω, bear false witness, testify falsely. ² ἴσος, equal, identical. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ⁵ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ⁶ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁹ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁰ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹¹ βλασφημία, ἀς, ἡ, blasphemy, reproach. ¹² κατακρίνω, condemn. ¹³ ἔνοχος, involved in, liable. ¹⁴ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁵ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹⁶ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁷ ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ¹⁸ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹ κάτω,² ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν³ τοῦ 66
 ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον,⁴ ἐμβλέψασα⁵ αὐτῷ 67
 λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ⁶ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἡρνήσατο, 68
 λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι⁷ τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ
 προαύλιον·⁸ καὶ ἀλέκτωρ⁹ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη³ ἰδοῦσα αὐτὸν 69
 πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ 70
 δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ
 Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁰ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ Γαλιλαῖος¹¹ εἶ, καὶ ἡ λαλιά¹² σου
 ὁμοιάζει.¹³ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν¹⁴ καὶ ὀμνύναι ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν 71
 ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ⁹ ἐφώνησεν. Καὶ 72
 ἀνεμνήσθη¹⁵ ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν¹⁶
 ἀλέκτορα⁹ φωνῆσαι δίσ,¹⁷ ἀπαρνήσῃ¹⁸ με τρίς.¹⁹ Καὶ ἐπιβαλὼν²⁰ ἔκλαιεν.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ²¹ συμβούλιον²² ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν 15
 πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,²³ δήσαντες τὸν
 Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν²⁴ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ἐπηρώτησεν 2
 αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
 εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγοροῦν²⁵ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ 3

¹ αὐλή, ἦς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² κάτω, down, below. ³ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁴ θερμαίνω, warm. ⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁶ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁷ ἐπίσταμαι, understand, know. ⁸ προαύλιον, οὗ, τό, porch, forecourt. ⁹ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹² λαλιά, ᾤς, ἡ, speech, way of talking. ¹³ ὁμοιάζω, am like, resemble. ¹⁴ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ¹⁵ ἀναμνήσκω, remind, remember. ¹⁶ πρὶν, before, formerly. ¹⁷ δίσ, twice. ¹⁸ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁹ τρίς, thrice, three times. ²⁰ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ²² συμβούλιον, οὗ, τό, counsel, council. ²³ συνέδριον, οὗ, τό, council, Sanhedrin. ²⁴ ἀποφέρω, carry off, bear away. ²⁵ κατηγορέω, accuse, charge.

Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε,
 πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, 5
 ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυσεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,² ὃν περ³ ᾗτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ 6
 λεγόμενος Βαραββᾶς⁴ μετὰ τῶν συστασιαστῶν⁵ δεδεμένος, οἵτινες ἐν
 τῇ στάσει⁶ φόνον⁷ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας⁸ ὁ ὄχλος ἤρξατο 8
 αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεῖ⁹ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, 9
 λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν 10
 γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹⁰ παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ 11
 ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹¹ τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν⁴ ἀπολύσῃ
 αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε 12
 ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, 13
 Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν 14
 ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως¹² ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ 15
 Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν
 Βαραββᾶν⁴ καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας¹³ ἵνα σταυρωθῇ.

¹ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ² δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ³ ὅπερ, very one who. ⁴ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁵ συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ⁶ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁷ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁸ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁹ αἰεῖ, always, ever. ¹⁰ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹¹ ἀνασείω, stir up, incite. ¹² περισσώως, abundantly, exceedingly. ¹³ φραγελλώω, flog, scourge.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον¹ αὐτὸν ἔσω² τῆς αὐλῆς,³ ὃ ἐστὶν πραιτώριον,⁴ 16
καὶ συγκαλοῦσιν⁵ ὅλην τὴν σπεῖραν.⁶ Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν,⁷ 17
καὶ περιτιθέασιν⁸ αὐτῷ πλέξαντες⁹ ἀκάνθινον¹⁰ στέφανον, καὶ ἤρξαντο 18
ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἔτυπτον¹¹ 19
αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ,¹² καὶ ἐνέπτυν¹³ αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ
γόνυα¹⁴ προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν¹⁵ αὐτῷ, ἐξέδυσαν¹⁶ 20
αὐτὸν τὴν πορφύραν,⁷ καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ
ἐξάγουσιν¹⁷ αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν¹⁸ παράγοντά¹⁹ τινα Σίμωνα Κυρηναῖον,²⁰ ἐρχόμενον ἀπ' 21
ἄγρου, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου²¹ καὶ Ρούφου,²² ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν
αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ²³ τόπον, ὃ ἐστὶν 22
μεθερμηνευόμενον²⁴ Κρανίου²⁵ Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν 23
ἐσμυρнисμένον²⁶ οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, 24
διαμερίζονται²⁷ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον²⁸ ἐπ' αὐτά, τίς τί
ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ²⁹ 25
τῆς αἰτίας³⁰ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,³¹ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ 27
σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές,³² ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐωνύμων

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² ἔσω, within, inside. ³ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁵ συγκαλέω, call together. ⁶ σπεῖρα, ἡς, ἡ, cohort. ⁷ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁸ περιτίθμι, place around, put around. ⁹ πλέκω, plait, weave. ¹⁰ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹¹ τύπτω, smite, beat. ¹² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹³ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁴ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁵ ἐμπαίζω, mock. ¹⁶ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁷ ἐξάγω, lead out. ¹⁸ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹⁹ παράγω, pass by, depart. ²⁰ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²¹ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ²² Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ²³ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ²⁴ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ²⁵ κρανίον, ου, τό, skull. ²⁶ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ²⁷ διαμερίζω, divide, distribute. ²⁸ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ²⁹ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ³⁰ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³¹ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ³² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ³³ ἐώνυμος, of good name, euph. for left.

αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἢ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων¹ ἐλογίσθη. 28

Καὶ οἱ παραπορευόμενοι² ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινεῖντες³ τὰς κεφαλὰς 29

αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά,⁴ ὁ καταλύων⁵ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν

ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, καὶ κατὰβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. 30

Ὅμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες⁶ πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν

γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ 32

χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα

ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι⁷ αὐτῷ

ὠνείδιζον⁸ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτῆς,⁹ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 33

ἐνάτης.¹⁰ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹⁰ ἐβόησεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, 34

λέγων, Ἐλωῖ,¹² Ἐλωῖ,¹² λιμὰ¹³ σαβαχθανί;¹⁴ Ὅ ἐστιν μεθερμηνεούμενον,

Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;¹⁶ Καί τινες τῶν 35

παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἰδοὺ, Ἡλίαν φωνεῖ. Δραμῶν¹⁷ δὲ 36

εἷς, καὶ γεμίσας¹⁸ σπόγγον¹⁹ ὄξους,²⁰ περιθείς²¹ τε καλάμῳ,²² ἐπότιζεν²³

αὐτόν, λέγων, Ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν²⁴ αὐτόν. Ὁ δὲ 37

Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.²⁵ Καὶ τὸ καταπέτασμα²⁶ τοῦ 38

¹ ἄνομος, lawless, without law. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ κινέω, move, stir. ⁴ οὐά, aha! ah! ⁵ καταλύω, destroy, lodge. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ συσταυρόω, crucify together with. ⁸ ὠνείδιζω, reproach, revile. ⁹ ἑκτος, sixth. ¹⁰ ἕνατος, ninth. ¹¹ βοάω, cry aloud, shout. ¹² ἐλωῖ, Eloi, my God. ¹³ λιμὰ, why. ¹⁴ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁵ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁶ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁷ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ²⁰ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ²¹ περιτίθημι, place around, put around. ²² καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ²³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁴ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁵ ἐκπνέω, breathe out, expire. ²⁶ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil.

ναοῦ ἐσχίσθη¹ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν² ἕως κάτω.³ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων⁴ ὁ 39
 παρεστηκώς ἐξ ἐναντίας⁵ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν,⁶ εἶπεν,
 Ἀληθῶς⁷ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ 40
 μακρόθεν⁸ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁹ καὶ Μαρία
 ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ¹⁰ μήτηρ, καὶ Σαλώμη,¹¹ αἱ καί, ὅτε 41
 ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι
 πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι¹² αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας¹³ γενομένης, ἐπεὶ ἦν Παρασκευή,¹⁴ ὃ ἐστὶν προσάββατον,¹⁵ 42
 ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁶ εὐσχήμων¹⁷ βουλευτής,¹⁸ ὃς καὶ
 αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος¹⁹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: τολμήσας²⁰
 εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ 44
 Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν:²¹ καὶ προσκαλεσάμενος τὸν
 κεντυρίωνα,⁴ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι²² ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ 45
 τοῦ κεντυρίωνος,⁴ ἔδωρήσατο²³ τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας 46
 σινδόνα,²⁴ καὶ καθελὼν²⁵ αὐτόν, ἐνείλησεν²⁶ τῇ σινδόνι,²⁴ καὶ κατέθηκεν
 αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον²⁸ ἐκ πέτρας:²⁹ καὶ προσεκύλισεν
 λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνή⁹ καὶ 47

¹ σχίζω, split, separate. ² ἀνωθεν, from above, again. ³ κάτω, down, below. ⁴ κεντυρίων, ὠνος, ὁ, centurion. ⁵ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁶ ἐκπνέω, breathe out, expire. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ⁹ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁰ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès. ¹¹ Σαλώμη, ἡς, ἡ, Salome. ¹² συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁵ προσάββατον, οὐ, τό, day before the Sabbath. ¹⁶ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹⁷ εὐσχήμων, honorable. ¹⁸ βουλευτής, οὗ, ὁ, councilor, member of a city council. ¹⁹ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁰ τολμάω, dare, endure. ²¹ θνήσκω, die, am dying. ²² πάλαι, long ago, of old. ²³ δωρέομαι, present, bestow. ²⁴ σινδὼν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁵ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁶ ἐνείλέω, wrap in, wrap up. ²⁷ κατατίθημι, lay (down), place. ²⁸ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ²⁹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ³⁰ προσκυλίω, roll up to, roll to.

Μαρία Ἰωσή¹ ἐθεώρουν ποῦ² τίθεται.

Καὶ διαγενομένου³ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνή⁴ καὶ Μαρία **16**

Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ⁵ ἡγόρασαν ἀρώματα,⁶ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν⁷

αὐτόν. Καὶ λίαν⁸ πρωὶ⁹ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, **2**

ἀνατείλαντος¹⁰ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει¹¹ **3**

ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι **4**

θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται¹¹ ὁ λίθος: ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.¹² Καὶ **5**

εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον¹³ καθήμενον ἐν τοῖς

δεξιοῖς, περιβεβλημένον¹⁴ στολὴν¹⁵ λευκὴν: καὶ ἐξεθαμβήθησαν.¹⁶ Ὁ δὲ **6**

λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε: Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν¹⁷ τὸν

ἐσταυρωμένον: ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε: Ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν.

Ἄλλ' ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει **7**

ὕμᾱς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ **8**

ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου: εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος¹⁹ καὶ

ἐκστασις:²⁰ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.

¹ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ² ποῦ, somewhere, about. ³ διαγίνομαι, go through, pass. ⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome. ⁶ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ λίαν, greatly, very. ⁹ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁰ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹¹ ἀποκυλίω, roll away. ¹² σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹³ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁷ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁸ προάγω, lead forth, go before. ¹⁹ τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ²⁰ ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy.

Ἀναστὰς δὲ πρωῒ¹ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ 9

Μαγδαληνῇ,² ἃς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα 10

ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν³ καὶ κλαίουσιν. 11

Κἀκεῖνοι⁴ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη⁵ ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.⁶

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,⁷ 12

πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοι⁴ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς: 13

οὐδὲ ἐκεῖνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον⁸ ἀνακειμένοις⁹ αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα¹⁰ ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισεν¹¹ 14

τὴν ἀπιστίαν¹² αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,¹³ ὅτι τοῖς θεασαμένοις⁵ αὐτὸν

ἐγγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες εἰς τὸν 15

κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.¹⁴ Ὁ 16

πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται: ὁ δὲ ἀπιστήσας⁶ κατακριθήσεται.

Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσει:¹⁶ ἐν τῷ ὀνόματί 17

μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν: γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς: ὄφεις¹⁷ 18

ἀροῦσιν: καὶ ἂν¹⁸ θανάσιμόν¹⁹ τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ:²⁰ ἐπὶ

ἄρρώστους²¹ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ πενθέω, mourn, lament. ⁴ κακεῖνος, and he, and she. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷ μορφή, ἡς, ἡ, form, shape. ⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹¹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁴ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹⁵ κατακρίνω, condemn. ¹⁶ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁷ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁸ καὶ, and if, even if. ¹⁹ θανάσιμος, deadly, mortal. ²⁰ βλάπτω, harm, injure. ²¹ ἄρρωστος, sick, ill.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη¹ εἰς τὸν οὐρανόν, 19

καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν 20

πανταχοῦ,² τοῦ κυρίου συνεργούντος,³ καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος⁴ διὰ

τῶν ἐπακολουθούντων⁵ σημείων. Ἀμήν.

¹ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ² πανταχοῦ, everywhere. ³ συνεργέω, work together. ⁴ βεβαιόω, confirm, secure. ⁵ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.